

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อลดระดับความก้าวร้าวของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1: กรณีศึกษาโรงเรียนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” เป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง โดยออกแบบเป็นแบบมีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทดสอบก่อนและหลังการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาวิธีการที่ให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมมีผลในการลดความก้าวร้าวของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรม

ดำเนินการทดลองกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ห้อง 2 ห้อง 4 และห้อง 7 ของโรงเรียนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสนใจในการเข้าร่วมการทดลองของแต่ละกลุ่ม ทั้งหมด 40 คน เป็นนักเรียนชาย 15 คน และนักเรียนหญิง 25 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน กลุ่มทดลองมีนักเรียนชาย 4 คน และนักเรียนหญิง 16 คน เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามทฤษฎีชุมชนที่ยุติธรรม (Just Community) ของโคล์เบอร์ก (Kohlberg) และทฤษฎีจริยธรรมของความอาทรของกิลลิแกน (Gilligan) โดยให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และกลุ่มตัวอย่าง มีการทำกลุ่มรวม 8 ครั้ง ครั้ง ๆ ละ 1-1.5 ชั่วโมง รวม 11 ชั่วโมง ตลอดระยะเวลา 4 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมมีนักเรียนชาย 11 คน และนักเรียนหญิง 9 คน ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม

ทำการวัดผลคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบความก้าวร้าวซึ่งได้ดัดแปลงมาจาก The Aggression Questionnaire ของอาร์โนลด์ เฮซ บัส และมาร์ค เพอร์รี่ (Arnold H. Buss & Mark Perry, 1992) โดยแบบทดสอบนี้แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ความก้าวร้าวโดยการใช้กำลัง การใช้วาจา ความโกรธ และความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่น ในส่วนของความก้าวร้าวโดยการใช้ความสัมพันธ์ ดัดแปลงจาก Assessment of Aggression ของซีดี แมคโดนัลด์และคณะ (C.D.McDonald et al., 2000)

กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำการวัดผล 2 ระยะ คือก่อนทดลองและหลังทดลอง รวมทั้งผู้ปกครองที่ใกล้ชิดของกลุ่มทดลองประเมินกลุ่มทดลอง 2 ระยะเช่นเดียวกัน คือก่อน

ทดลองและหลังทดลอง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ (t test) เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลสรุปว่าในสมมติฐานการวิจัยที่ 1 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 1 และขอมรับสมมติฐานการวิจัยย่อยทั้ง 5 ข้อ

1. ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 1 กล่าวคือในระยะก่อนการทดลอง นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรวมและด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.1 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 1.1 กล่าวคือในระยะก่อนการทดลอง นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังไม่แตกต่างกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 1.2 กล่าวคือในระยะก่อนการทดลอง นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านวาจาไม่แตกต่างกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 1.3 กล่าวคือในระยะก่อนการทดลอง นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านความโกรธไม่แตกต่างกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 1.4 กล่าวคือในระยะก่อนการทดลอง นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่นไม่แตกต่างกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.5 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 1.5 กล่าวคือในระยะก่อนการทดลอง นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านการใช้ความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลสรุปว่าในสมมติฐานการวิจัยที่ 2 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 2 และขอมรับสมมติฐานการวิจัยย่อย 1 ข้อ และปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยย่อย 4 ข้อ

2. ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 2 กล่าวคือนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรวมไม่ลดลงภายหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.1 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 2.1 กล่าวคือนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังไม่ลดลงภายหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านการใช้ความสัมพันธ์ไม่ลดลงแตกต่างจากนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลสรุปว่าในสมมติฐานการวิจัยที่ 4 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 4 และขอมรับสมมติฐานการวิจัยย่อย 1 ข้อ และปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยย่อย 4 ข้อ

4. ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 4 กล่าวคือจากการรับรู้ของผู้ปกครองที่ใกล้ชิด นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรวมลดลงภายหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.1 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 4.1 กล่าวคือจากการรับรู้ของผู้ปกครองที่ใกล้ชิด นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยของความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังลดลงภายหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 4.2 กล่าวคือจากการรับรู้ของผู้ปกครองที่ใกล้ชิด นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยของความก้าวร้าวด้านวาจาไม่ลดลงภายหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 4.3 กล่าวคือจากการรับรู้ของผู้ปกครองที่ใกล้ชิด นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความโกรธไม่ลดลงภายหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.4 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 4.4 กล่าวคือจากการรับรู้ของผู้ปกครองที่ใกล้ชิด นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่นไม่ลดลงภายหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.5 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 4.5 กล่าวคือจากการรับรู้ของผู้ปกครองที่ใกล้ชิด นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านการใช้ความสัมพันธ์ลดลงภายหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลสรุปว่าในสมมติฐานการวิจัยที่ 5 ขอมรับสมมติฐานการวิจัยย่อย 2 ข้อ และปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยย่อย 6 ข้อ

1. ปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่เพศ ลำดับการเกิด การทำกิจกรรมที่โรงเรียนหรือองค์กรอื่น ๆ การช่วยเหลืองานบ้าน การศึกษาและอาชีพของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวร้าวรวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

5.1 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 5.1 กล่าวคือเพศไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวร้าวรวมโดยรวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 5.2 กล่าวคือลำดับที่การเกิดของนักเรียนไม่มี

ความสัมพันธ์กับระดับความก้าวหน้ารวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ขอบรับสมมติฐานการวิจัยที่ 5.3 กล่าวคือการทำกิจกรรมที่โรงเรียนหรือองค์กรอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับระดับของความก้าวหน้าของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.4 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 5.4 กล่าวคือความช่วยเหลืองานบ้านไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวหน้ารวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.5 การศึกษาของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวหน้ารวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

5.5.1 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 5.5.1 กล่าวคือการศึกษาของบิดาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวหน้ารวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.5.2 ขอบรับสมมติฐานการวิจัยที่ 5.5.2 กล่าวคือการศึกษาของมารดาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวหน้ารวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.6 อาชีพของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวหน้ารวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

5.6.1 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 5.6.1 กล่าวคืออาชีพของบิดาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวหน้ารวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.6.2 ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 5.6.2 กล่าวคืออาชีพของมารดาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวหน้ารวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า โปรแกรมการปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถส่งผลต่อการลดคะแนนเฉลี่ยความก้าวหน้ารวม ซึ่งจะเน้นเฉลี่ยความก้าวหน้ารวมที่ลดลงนี้ได้จากการประเมินของผู้ปกครองที่ใกล้ชิดของนักเรียน อีกทั้งค่าเฉลี่ยของคะแนนเฉลี่ยความก้าวหน้ารวมของกลุ่มทดลองยังแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจากนี้โปรแกรมนี้ยังส่งผลต่อการลดและควบคุมคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านการใช้กำลัง ซึ่งคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังที่ลดลงนี้ได้จากการประเมินของผู้ปกครองที่ใกล้ชิดของนักเรียน อีกทั้งค่าเฉลี่ยของคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรวมของกลุ่มทดลองยังแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ส่วนความก้าวร้าวด้านวาจา โปรแกรมนี้ส่งผลต่อการควบคุมคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านวาจา ค่าเฉลี่ยของคะแนนความก้าวร้าวด้านวาจาของกลุ่มทดลองแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โปรแกรมการปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาหารที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงคะแนนความก้าวร้าวด้านความโกรธและด้านการใช้ความสัมพันธ์ของนักเรียนได้ แต่สามารถส่งผลโดยตรงต่อคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวด้านความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่น โดยคะแนนความก้าวร้าวด้านนี้ของกลุ่มทดลองลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่เพศ ลำดับการเกิด การทำกิจกรรมที่โรงเรียนหรือองค์กรอื่น ๆ การช่วยเหลืองานบ้าน การศึกษาและอาชีพของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวร้าวรวมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่าการทำกิจกรรมที่โรงเรียนหรือองค์กรอื่น ๆ มีผลต่อระดับความก้าวร้าวรวมนั้นคือหากทำกิจกรรมที่โรงเรียนหรือองค์กรอื่น ๆ มาก ระดับความก้าวร้าวก็จะสูงขึ้นตามด้วย พบว่ากิจกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ทำนั้นเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดสรรให้ อย่างเช่น การแข่งขันกีฬา การเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ การเข้าค่าย ฯลฯ นอกจากนั้นยังพบว่าการศึกษาของแม่มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวร้าวรวมนั้นคือนักเรียนที่มีมารดาจบการศึกษาระดับประถมศึกษา จะมีระดับความก้าวร้าวสูงกว่านักเรียนที่มีมารดาจบการศึกษาในระดับอื่น ส่วนปัจจัยอื่น ๆ คือ เพศ ลำดับการเกิด การช่วยเหลืองานบ้าน การศึกษาของบิดา อาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวร้าวรวม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะกลุ่มทดลองตามแง่มุมของทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

กลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 20 คน เป็นนักเรียนชาย 11 คน นักเรียนหญิง 9 คน และกลุ่มทดลอง 20 คน เป็นนักเรียนชาย 4 คน และ

นักเรียนหญิง 16 คนในนี้เป็นพี่น้องฝาแฝดกันหนึ่งคู่ โดยนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มทดลองนั้นได้ให้นักเรียนลงชื่อตามความสมัครใจโดยให้แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มแรกเข้าโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มวันจันทร์และวันศุกร์ กลุ่มที่สองเข้าโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มวันอังคารและพฤหัสบดี เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนจะต้องเรียนพิเศษในวันต่าง ๆ กันไป

ในระยะเริ่มโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม

นักเรียนทั้งหมดอายุระหว่าง 12-13 ปี ตามทฤษฎีพัฒนาการทางารรู้คิดเป็นวัยที่เริ่มมีการคิดแบบมีเหตุผลเชิงนามธรรม (Formal Operations) คือจะเริ่มคิดอย่างผู้ใหญ่ เริ่มสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ มีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีความจริงหรือสิ่งที่เป็นนามธรรม (Williams & Williams, 1970, น. 67-70) แต่ก็ยังเป็นวัยที่เพิ่งเริ่มที่จะมีความคิดแบบมีเหตุผลเชิงนามธรรมเท่านั้น เพราะจากการบ้านที่ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ประทับใจเกี่ยวกับการได้รับความเอื้อเฟื้อจากผู้อื่น นักเรียนส่วนใหญ่จะตอบเป็นสิ่งที่มันเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ อย่างเช่น “คุณพ่อคุณแม่ทำงานหาเงินส่งเสียให้ฉันและพี่เรียนหนังสือ” “...เพื่อนสนิทที่ช่วยเหลือในสิ่งต่าง ๆ เช่น ให้ยืมสิ่งของ และสิ่งที่ประทับใจมากที่สุดคือเมื่อถึงวันเกิดเราหรือโอกาสใด ๆ เพื่อนมีของขวัญมาให้เรา...” “ชื่อของที่เราต้องการให้, พ่อแม่ทำอาหารให้กิน, พี่สาวช่วยสอนการบ้านให้เวลาไม่เข้าใจ” “เพื่อนให้ยืมเงิน เพื่อนโหวตให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม แม่พาไปเที่ยว” แต่อย่างไรก็เริ่มพูดถึงความดีในลักษณะของนามธรรมบ้างโดยการพูดถึงความเสียสละ การช่วยเหลือที่เป็นเรื่องของนามธรรม เช่น “ฉันประทับใจพ่อกับแม่ที่เสียสละในการทำงานเพื่อฉัน...” “...แม่อีกให้กำลังใจฉันเสมอ” “พ่อกับแม่ที่คอยห่วงและดูแลและเสียสละเพื่อเราทุกอย่าง”

หากพิจารณาตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลบลเบิร์ก (Kohlberg) เด็กนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 เริ่มเข้าสู่จริยธรรมระดับกฎเกณฑ์ (Conventional Morality) เริ่มเข้าสู่ขั้นที่ 3 นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี โดยบุคคลเชื่อว่าเขาควรที่จะใช้ชีวิตตามความคาดหวังของครอบครัวและชุมชน พฤติกรรมที่ดีหมายถึงมีแรงจูงใจที่ดีและมีความรู้สึกระหว่างบุคคลที่ดี (Crain, 1985, น.122) อย่างไรก็ตามแม้นักเรียนเริ่มเห็นความสัมพันธ์ที่ตัวเองมีกับบุคคลอื่น แต่ก็อยู่ในวงที่จำกัดมาก เพราะจากการบ้านทั้งที่ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ประทับใจเกี่ยวกับการได้รับความเอื้อเฟื้อจากผู้อื่น และให้เล่าความดีที่นักเรียนได้ทำให้กับบุคคลใกล้ชิด โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของพ่อแม่ พี่หรือเพื่อน หากจะพูดถึงญาติหรือครูอาจารย์ก็เป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งเท่านั้น โดยมีนักเรียนที่พูดถึงคนอื่น ๆ นอกจากพ่อแม่ พี่และเพื่อนเพียง 2 คนเท่านั้น - “ช่วยคุณพ่อคุณแม่ทำงานบ้าน ช่วยอาจารย์ดีของ ช่วยสอนหนังสือเพื่อน” “...เป็นห่วงพ่อแม่ เป็นห่วงญาติพี่น้อง เป็นห่วงเพื่อน...”

ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมกิลลิแกน (Gilligan) ก็เช่นเดียวกัน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 เริ่มเข้าสู่ขั้นที่ 2 คือขั้นกฎเกณฑ์ (Conventional) จะเป็นช่วงที่เด็กหรือบุคคลจะเปลี่ยนจากการที่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางหรือความเห็นแก่ตัวมาเป็นการรับคิดชอบผู้อื่น โดยความดีของบุคคลคือการยอมเสียสละ (Nucci, 1997, น.11) แต่ก็อยู่ในวงจำกัดอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว การที่นักเรียนไม่ได้พูดถึงครูอาจารย์ นอกจากในเรื่องของพัฒนาการทางจริยธรรมที่นักเรียนยังคงยึดตัวเองและคนใกล้ชิดจริง ๆ อย่างพ่อแม่ และเพื่อนเป็นศูนย์กลาง ผู้วิจัยขอกล่าวถึงประเด็นของสภาพของห้องเรียนในปัจจุบันที่นักเรียนต้องนั่งเรียนกันอย่างแออัด อาจส่งผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน สภาพห้องเรียนที่แออัดย่อมส่งผลให้นักเรียนมีความก้าวร้าวมากขึ้น ที่โรงเรียนปากเกร็ดแต่ละห้องมีนักเรียนมากถึง 55 คน แต่ในโรงเรียนอื่นอาจมีนักเรียนมากถึง 60 คนต่อห้อง แต่ละห้องมีอาจารย์ที่ปรึกษา 2-3 คน และอาจารย์ที่ปรึกษาอาจหมุนเวียนกันเข้าพบนักเรียน หรือมีโอกาสนพบนักเรียนที่เข้าสอนเท่านั้น ทำให้อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้สอนไม่เป็นบุคคลใกล้ชิดในความรูสึกของนักเรียน

ส่วนญาติอื่น ๆ นั้น ในที่แรกผู้วิจัยเข้าใจว่าเป็นเพราะในปัจจุบันสังคมไทยอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น แต่เมื่อให้นักเรียนวาดรูปครอบครัวหรือเขียนถึงครอบครัวของคนพบว่านักเรียนประมาณ 30% นั้นอยู่กับญาติคนอื่น ๆ อีกนอกเหนือจากพ่อแม่พี่น้องของตน และมีบางส่วนประมาณ 30 % ที่ครอบครัวไม่สามารถอยู่พร้อมหน้าพ่อแม่ลูกได้ เพราะคุณพ่อทำงานต่างจังหวัดบ้าง ต้องแยกกันทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว หรือคุณพ่อไม่ค่อยกลับบ้านบ้าง การที่นักเรียนกล่าวถึงเฉพาะพ่อแม่และเพื่อนเท่านั้นในฐานะบุคคลใกล้ชิดแสดงให้เห็นว่านักเรียนยังมีมุมมองที่จำกัดมาก

ในระยะเริ่มการเข้าโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มนั้น สรุปได้ว่ากลุ่มทดลองมีลักษณะดังนี้

- ตามทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดของเพียเจต์ (Piaget) นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองเพิ่งเริ่มที่จะมีความคิดแบบมีเหตุผลเชิงนามธรรม แม้จะให้เหตุผลทางนามธรรมบ้าง แต่คำตอบส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่านักเรียนยังมีการคิดแบบมีเหตุผลเชิงรูปธรรมอยู่
- ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคห์ลเบิร์ก (Kohlberg) นักเรียนเริ่มเข้าสู่จริยธรรมระดับกฎเกณฑ์ (Conventional Morality) เริ่มเข้าสู่ขั้นที่ 3 นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี แต่ความสัมพันธ์ที่นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจก็มีเพียงพ่อแม่ และเพื่อน
- ส่วนทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมกิลลิแกน (Gilligan) นักเรียนกลุ่มทดลอง

เริ่มเข้าสู่ขั้นที่ 2 คือขั้นกฎเกณฑ์ (Conventional) ซึ่งเป็นช่วงที่นักเรียนเริ่มเปลี่ยนจากการที่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางหรือความเห็นแก่ตัวมาเป็นการรับผิดชอบผู้อื่น แต่ความรู้สึกรับผิดชอบต่อผู้อื่นก็อยู่ในวงจำกัดเช่นเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือพ่อแม่ของนักเรียนและเพื่อนเท่านั้น

ในระยะสุดท้ายของการเข้าโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม

ในระยะสุดท้ายของการเข้าโปรแกรม นักเรียนในกลุ่มทดลองหลายคนมีพัฒนาการทางจริยธรรมเข้าสู่ระดับกฎเกณฑ์อย่างชัดเจนขึ้นและไม่จำกัดวงอยู่เฉพาะพ่อแม่และเพื่อนเหมือนเดิมเท่านั้น เราได้จากแรงจูงใจในการทำความคิดที่ให้นักเรียนเขียนและเป็นสิ่งที่พิมพ์ลงไปในใบปฎิญาณตนที่มอบให้กับนักเรียน แม้ส่วนใหญ่จะยังพูดถึงพ่อแม่และครอบครัว แต่ก็เพิ่มมุมมองของผู้คนอื่นลงไปมากขึ้นดังนี้:

- รอยยิ้มของพ่อแม่เวลาบอกให้เราเข้มแข็ง
- อยากจะทำความดีนั้นเพื่อสังคมจะได้เป็นคนมีคุณธรรม
- อยากทำความดีเพื่อพ่อแม่ เวลาจะทำความดี จะคิดถึงหน้าของพ่อแม่
- เพื่อให้พ่อแม่ภูมิใจที่เราเป็นคนดี ให้คนอื่นเห็นว่าลูกที่พ่อแม่เลี้ยงคนนี้เป็นคนดี

ของสังคม

- คำพูดที่ว่า “ความรักและความดีคือสิ่งตอบแทนที่ดีที่สุด”
- แรงใจจากพ่อแม่ที่คอยปลอบใจอยู่เสมอ และแรงใจจากเพื่อนที่คอยให้กำลังใจ
- พ่อและแม่ โดยเฉพาะแม่จะค่อย ๆ พูดให้กำลังใจให้เราทำความดี
- บิดา มารดา
- ครอบครัว
- การที่แม่ทำความดีเป็นตัวอย่าง เช่น วันเกิดเราแม่พาไปเลี้ยงอาหารเด็กพิการทาง

สมอง

- คำพูดของพ่อแม่ที่ให้กำลังใจอยู่เสมอ
- กำลังใจจากพ่อแม่
- คำสอนต่างๆ ของยายและคนแก่มากมายที่ถูกสังคมมองข้าม
- กำลังใจจากยาย และคำสอนของยายที่ว่า “เราควรจะคิดก่อนทำทุกสิ่งทุกอย่าง”
- คนดียโอบกอดทั้งหลาย อยากให้คนเหล่านั้นมีความสุข
- คนที่ลำบากกว่าเรา อยากช่วยเหลือให้พวกเขามีชีวิตที่ดีขึ้น
- บุคคลที่รักและเคารพ
- คุณพ่อ คุณแม่ เพื่อนทุกคน และคาราพิธีกรท่านหนึ่งที่สอนให้อยู่กับปัจจุบัน

และคำพูดที่ว่า “Love is not for got, but for give.”

- สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของก็ตาม

- My mom is an angle for me. I love my mom and would like to thank her for being my inspiration. (นักเรียนขอให้ผู้วิจัยเขียนเป็นภาษาอังกฤษตามคำพูดที่นักเรียนบอก)

จะเห็นได้ว่านักเรียนหลายคนเริ่มมีมุมมองที่ขยายกว้างมากขึ้น จะกล่าวถึงบุคคลที่นอกเหนือจากพ่อแม่และเพื่อนมากขึ้น โดยจะพูดถึงญาติ สังคม คนค้อยโอกาสทางสังคม หรือบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมากขึ้น

เมื่อให้นักเรียนเขียนถึงสิ่งที่ต้องการทำให้กับสังคม นักเรียนหลายคนสามารถตอบอย่างเป็นนามธรรมพร้อมทั้งยกตัวอย่างเป็นรูปธรรมให้เข้าใจได้ชัดเจน และแสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถเห็นสื่อสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น เช่น

- “ฉันอยากจะทำความดีช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เป็นภาระต่อสังคม ความดีสามารถทำได้ตลอดเวลา การทำความดีไม่ยากเกินความสามารถของพวกเราทุกคน การทำดีขึ้นอยู่กับจิตใจของทุกคนที่ต้องการช่วยเหลือสังคม อย่างเช่น เราไม่ทิ้งขยะลงบนถนน เป็นภาระแก่คนกวาดถนน เป็นการแบ่งปันความเหนื่อยของพวกเรา”

- “เป็นคนดีของสังคม ไม่สร้างความเดือดร้อน ใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหา และทำสิ่งดี ๆ ให้กับคนที่เรารัก”

- “ทำความดีให้ครอบครัว สังคม เพราะจะมีคนรักและเคารพเรา ทำให้สังคมมีความสุข เช่น เมื่อเห็นเด็กเล็ก ๆ (บนรถประจำทาง) ก็อุกให้นั่ง”

- “ฉันอยากจะเป็นผู้สร้างความสุขทางด้านเสียงเพลงคือการเป็นดีเจ แต่มันเป็นเรื่องของอนาคต จริง ๆ แล้วปัจจุบันคือนักเรียน ซึ่งอยากจะแฉ่งใจเรียนให้ดีที่สุด แค่นี้ฉันเชื่อว่าสังคมต้องมีความสุขได้แน่ ๆ”

- “อยากปลูกต้นไม้ มลพิษจะได้ลดลง”

- “อยากเป็นคนดีของสังคม บริจาคสิ่งของให้บุคคลที่เขาไม่มีอย่างเรา เช่นการบริจาคหนังสือ บริจาคเสื้อผ้า เป็นต้น”

- “อยากจะได้รับเลี้ยงสุนัขพเนจรที่เร่ร่อนและไม่มีที่อยู่และอาหารกิน จึงคิดว่าอยากจะได้เลี้ยงให้สุนัขพวกนี้มีความสุข เพราะคนเรามักจะเห็นพวกสัตว์เป็นแค่สิ่งมีชีวิตธรรมดา ทั้งที่สุนัขก็เป็นเพื่อนของเราในยามที่เราไม่มีใคร”

ในระยะสุดท้ายของการเข้าโปรแกรมการให้การศึกษาแบบกลุ่มนั้น สรุปได้ว่ากลุ่มทดลองมีลักษณะดังนี้

- ตามทฤษฎีพัฒนาการทางความรู้คิดของเพียเจต์ (Piaget) นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองเริ่มที่จะมีความคิดแบบมีเหตุผลเชิงนามธรรม เริ่มอธิบายโดยใช้เหตุผลทางนามธรรมบ้าง จากคำตอบของนักเรียนแสดงให้เห็นว่านักเรียนเห็นสื่อสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากขึ้น

- ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคห์ลเบิร์ก (Kohlberg) นักเรียนเข้าสู่จริยธรรมระดับกฎเกณฑ์ (Conventional Morality) เริ่มเข้าสู่ขั้นที่ 3 นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี ในระยะสุดท้ายของการเข้าโปรแกรมนั้น นักเรียนส่วนใหญ่เข้าสู่จริยธรรมระดับกฎเกณฑ์มากขึ้น คือเริ่มเปลี่ยนจากการเชื่อฟังโดยไม่มีคำถามมาเป็นการเริ่มมองสื่อสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ และมีเรื่องแรงจูงใจที่ดีเข้ามามีส่วนร่วมอย่างชัดเจน (Crain, 1985, น.122) ดังจะเห็นได้จากคำตอบหลาย ๆ คำตอบของนักเรียน

- ส่วนทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของกิลลิแกน (Gilligan) นักเรียนกลุ่มทดลองเริ่มเข้าสู่ขั้นที่ 2 คือขั้นกฎเกณฑ์ (Conventional) ซึ่งเป็นช่วงที่นักเรียนเริ่มเปลี่ยนจากการที่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางหรือความเห็นแก่ตัวมาเป็นการรับผิดชอบผู้อื่น จะเห็นได้ชัดเจนได้ว่านักเรียนหลายคนเริ่มคำนึงถึงมิตรไมตรีที่มีอยู่ในสังคมมากขึ้น และรู้สึกว่าคุณสมบัติที่จะมีส่วนในการการรับผิดชอบในสังคมมากขึ้น อย่างการให้นักเรียนเขียนถึงแรงจูงใจ จะเห็นได้ว่านักเรียนหลายคนพูดถึงคนด้อยโอกาสในสังคม และเลือกที่จะใช้คนด้อยโอกาสในสังคมเหล่านั้นมาเป็นแรงใจในการทำควมดี

- ตามทฤษฎีระดับขั้นของความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันและสังคมของโคห์ลเบิร์ก โคลบี้และคณะ (Kohlberg, Colby, et al.) นักเรียนเริ่มรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนและสังคม โดยนักเรียนส่วนใหญ่มองว่าโรงเรียนเหมือนสถานที่ที่ตัวเองจะรู้สึกถึงความใกล้ชิดกับผู้อื่นได้ ดังจะเห็นได้จากคำถามที่ถามนักเรียนว่านักเรียนคิดว่าโรงเรียนมีความหมายอะไรสำหรับนักเรียน ในตอนแรกนักเรียนประมาณครึ่งหนึ่งจะตอบว่าเป็นที่มาเรียนหนังสือเท่านั้น ส่วนอีกครึ่งหนึ่งซึ่งเริ่มเห็นประเด็นมิตรไมตรีบ้างแล้ว (เพราะเป็นการเข้ากลุ่มครั้งที่ 6 แล้ว) ก็จะตอบว่าโรงเรียนมีความหมายเพราะเพื่อน อาจารย์ และบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในโรงเรียน แต่เมื่อถามว่าอะไรทำให้นักเรียนมีความสุขเมื่อมาโรงเรียน นักเรียนเกือบทั้งหมดก็จะตอบว่าเพื่อน ๆ และผู้คนในโรงเรียน ทำให้นักเรียนเข้าใจถึงมิตรไมตรีที่หยิบยื่นให้กันได้ ส่วนความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนก็จะเห็นได้ชัดเจนจากคำตอบของแรงจูงใจและสิ่งที่อยากทำให้สังคมที่นักเรียนเขียนตอบไว้ จะเห็นได้ว่าระดับขั้นของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 3 คือรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์และการได้แบ่งปันกับสมาชิกคนอื่น ๆ กลุ่มมีค่าเนื่องจากไมตรีที่ได้จากสมาชิก (Power, Higgins, & Kohlberg, 1989, น. 117)

ผลของความก้าวร้าวหลังจากการเข้าร่วมโปรแกรม

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เข้าร่วมโปรแกรมการ

ให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรม โดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความ
 อารมณ์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงระดับความก้าวร้าว
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ความก้าวร้าวด้านความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่นนักเรียน
 ประเมินตัวเองต่ำลง ส่วนความก้าวร้าวรวมและและความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังผู้ปกครอง
 ของนักเรียนประเมินว่าความก้าวร้าวต่ำลงและคะแนนของนักเรียนในกลุ่มทดลองแตกต่างจาก
 นักเรียนในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้ากลุ่มพัฒนาจริยธรรมอย่างชัดเจน นอกจากนี้คะแนนเฉลี่ย
 ความก้าวร้าวด้านวาจาก็แตกต่างจากกลุ่มควบคุมด้วยเช่นเดียวกัน ส่วนคะแนนเฉลี่ยความ
 ก้าวร้าวด้านความโกรธและการใช้ความสัพพัตน์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างไร

แต่อย่างไรก็ตามการประเมินของนักเรียนกับการประเมินของผู้ปกครองนั้นไม่ได้ไปใน
 ในทิศทางเดียวกัน โดยนักเรียนประเมินความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในขณะที่
 ที่ผู้ปกครองประเมินความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังของนักเรียนลดลงมากกว่าในทุก ๆ ด้าน
 ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงแบ่งการอภิปรายผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน คือ

- การประเมินตัวเองของนักเรียนทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
 - ศึกษาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรวมและด้านต่าง ๆ
 - ศึกษาจากค่าเฉลี่ยคะแนนรายชื่อของแบบทดสอบ
- การประเมินตัวเองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับการประเมินนักเรียนกลุ่มทดลองโดย
 ผู้ปกครองที่ใกล้ชิด
- การศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวร้าวของนักเรียนกลุ่ม
 ตัวอย่าง

- การประเมินตัวเองของนักเรียนทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
ศึกษาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรวมและด้านต่าง ๆ

ตารางที่ 43

ค่าเฉลี่ยคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรวมและด้านต่าง ๆ ที่ประเมินด้วยตัวนักเรียนเองของทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระบะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ความก้าวร้าว:	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
โดยรวม	2.55	2.49	2.65	2.76
ด้านการใช้กำลัง	2.18	2.27	2.43	2.74
ด้านการใช้วาจา	2.52	2.44	2.63	2.71
ด้านความโกรธ	2.76	2.76	2.60	2.90
ด้านความรู้สึกเป็นศัตรู	3.02	2.78	2.89	2.93
ต่อผู้อื่น				
ด้านการใช้	2.10	2.19	2.20	2.39
ความสัมพันธ์				

จากตารางที่ 43 จะเห็นได้ว่าในระบะหลังการทดลอง กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวเพิ่มขึ้นทั้งโดยรวมและด้านต่าง ๆ ทุกด้าน ด้านที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนคือด้านการใช้กำลัง ด้านความโกรธ และด้านการใช้ความสัมพันธ์ ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มทดลองก็เพิ่มขึ้นเล็กน้อยในด้านที่กลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนเช่นเดียวกันนั่นคือด้านการใช้กำลังและด้านการใช้ความสัมพันธ์ แต่ในด้านความโกรธนั้น กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่าเดิมไม่ได้ลดลงแต่อย่างใด ด้านความรู้สึกเป็นศัตรูเป็นด้านที่กลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด กลุ่มทดลองจึงมีคะแนนเฉลี่ยด้านนี้ลดลงอย่างชัดเจน

เป็นไปได้ว่าในช่วงระยะสองเดือนจากการทำการประเมินครั้งแรกเมื่อวันที่ 10-12 มกราคม จนถึงวันที่ 10 มีนาคม 2549 นั้นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความก้าวร้าวสูงขึ้น จากงานวิจัยของอาร์ชเชอร์ และ เวสต์แมน (Archer & Westeman, 1991) ทำการวิจัยเรื่องความแตกต่างของอายุกับการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ผลสรุปได้ว่านักเรียนชายอายุ 11 ปีมีพฤติกรรมก้าวร้าวทางกายมากกว่านักเรียนชายอายุ 6 ปี สรุปได้ว่าเด็กนักเรียนที่มีอายุมากขึ้นก็จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากขึ้นด้วย นอกจากนี้จากงานวิจัยของปาริชาติ จันทรานุกรักษ์

(2546) ในเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย พบว่านักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่านักเรียนในระดับชั้นปีที่ 1 และ 3

นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ในช่วงทำการประเมินระยะหลังการทดลองนั้นกำลังจะขึ้นเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงมีความก้าวร้าวมากขึ้น ด้วยเหตุที่ว่านักเรียนหญิงกำลังเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้นอย่างเต็มที่โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง อายุของวัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) ผู้หญิงอยู่ในช่วงอายุ 13-15 ปี ส่วนนักเรียนชายก็เข้าสู่วัยรุ่นตอนต้นอย่างชัดเจนซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 13-15 ปี (Rogers, 1972, น.26) ในช่วงนี้เป็นช่วงที่ร่างกายจะมีฮอร์โมนหลั่งออกมาซึ่งจะมีผลต่ออารมณ์และความรู้สึกของวัยรุ่น (Gustin, 1967, น.80) จึงมีแนวโน้มในการเกิดสภาวะอารมณ์ซึ่งเป็นปฏิกิริยาโต้ตอบที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจโดยจะตอบสนองได้ไวมาก (Cole & Hall, 1970, น.251)

จากการพูดคุยปัญหาจากนักเรียนกลุ่มทดลอง หลายคนบอกว่ารู้สึกหงุดหงิดหรือโกรธได้ง่าย และบางทีก็ไม่มีเหตุผลหรือมาจากเหตุเพียงเล็กน้อย เด็กนักเรียนหญิงคนหนึ่งบอกว่ารู้สึกหงุดหงิดแล้วเมื่อโดนญาติใช้ให้ทำโน่นทำนี่ เช่น หอบน้ำให้ ทั้ง ๆ เมื่อก่อนนี้ไม่เป็นอย่างนี้ เด็กนักเรียนหญิงอีกคนหนึ่งเล่าถึงสภาพกดดันจากเพื่อน ๆ และอาจารย์ทั้งหลาย ความรู้สึกที่ไม่ได้รับความยุติธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถเล่าให้ใครเข้าใจได้ และสะสมเป็นความรู้สึกไม่พอใจภายในใจ

ตัวอย่างที่ชัดเจนจากการบ้านที่ให้นักเรียนเขียนข้อดีของตัวเองจะเห็นว่านักเรียนมีความรู้สึกโกรธเป็นพื้นฐานของอารมณ์ ส่วนใหญ่จะบอกว่าเป็นคนโกรธง่าย ใจร้อน โมโหง่าย หงุดหงิดง่าย ใช้อารมณ์ มีเพียง 2 คนเท่านั้นที่ไม่มีข้อความเหล่านี้อยู่ในข้อเสียของตน

เนื่องจากความโกรธเป็นอารมณ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่พฤติกรรมก้าวร้าว (Cole & Hall, 1970, น. 258) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 เริ่มที่จะเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้นมากขึ้น นักเรียนมองว่าตัวเองอยู่ในสภาพแวดล้อมที่กดดันมากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุให้นักเรียนมีความก้าวร้าวมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้นักเรียนในกลุ่มควบคุมจึงมีคะแนนเฉลี่ยทั้งความก้าวร้าวรวมและด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการใช้กำลังและความโกรธ แม้คะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวของความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่นของนักเรียนในกลุ่มทดลองลดลงอย่างชัดเจนเพียงด้านเดียว แต่ก็อาจพูดได้ว่าการเข้าโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

สามารถควบคุมความก้าวร้าวรวมและความก้าวร้าวในด้านต่าง ๆ ไม่ให้เพิ่มขึ้นอย่างที่เป็นไปเหมือนนักเรียนคนอื่น ๆ ด้วยเช่นเดียวกัน

ศึกษาจากค่าเฉลี่ยคะแนนรายข้อของแบบทดสอบ

จากตารางที่ 66 ในเรื่องของค่าเฉลี่ยของคะแนนรายข้อของแบบทดสอบ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) เมื่อพิจารณาคะแนนรายข้อของแบบทดสอบความก้าวร้าวของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่เข้าโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวของข้อ 13 และ 18 ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีคะแนนเฉลี่ยในข้อ 7 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จะเห็นว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรายข้อเพิ่มขึ้น 15 ข้อ เท่าเดิม 2 ข้อ และลดลง 21 ข้อ และเมื่อทดสอบด้วยค่าที (t test dependent) มี 3 ข้อที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีความก้าวร้าวเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในข้อ 7: ฉันถูกคามหรือข่มขู่ผู้คนที่ฉันรู้จัก

ส่วนในข้อ 13: ฉันได้เถียงเมื่อมีคนไม่เห็นด้วยกับความคิดของฉัน กลุ่มทดลองคะแนนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในข้อที่ 18: ฉันรู้สึกว่าเป็นคนใจเย็น กลุ่มทดลองมีความก้าวร้าวลดลง คือรู้สึกว่าเป็นคนใจเย็นขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในข้อ 13: ฉันได้เถียงเมื่อมีคนไม่เห็นด้วยกับความคิดของฉัน ความก้าวร้าวในข้อนี้ลดลงอย่างมาก เนื่องจากในโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มได้ให้นักเรียนเล่นเกม “คุณเห็นอะไร” และเกม “ฟัง” โดยในเกม “คุณเห็นอะไร” ให้นักเรียนคูตัวหนังสือ FLY และภาพผู้หญิงที่เห็นเป็นได้ทั้งหญิงสาวและคนแก่ แล้วถามนักเรียนว่า “นักเรียนเห็นอะไร” ในภาพเดียวกันนักเรียนให้คำตอบที่หลากหลายมาก จึงได้สรุปให้นักเรียนเห็นว่าเราต่างมีมุมมองที่ต่างกัน ไม่ควรที่จะกำหนดหรือตัดสินความคิดหรือความรู้สึกของบุคคลอื่นว่าไม่ดี แล้วในครั้งต่อมาให้นักเรียนเล่นเกม “ฟัง” คือการที่ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ที่ตัวเองรู้สึกภูมิใจให้อีกฝ่ายหนึ่งฟัง พอเล่าเสร็จให้ฝ่ายนั้นเล่าถึงสิ่งที่เพิ่งฟังไป เมื่อสอบถามความรู้สึกนักเรียนที่สามารถเล่าเรื่องของอีกฝ่ายหนึ่งได้เกือบหมด จะทำให้อีกฝ่ายรู้สึกดี ทำให้นักเรียนตระหนักในเรื่องของการฟังเรื่องราวหรือความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น และรู้สึกว่าการฟังเป็นความดีที่ทำได้ง่าย ๆ จากสองเกมนี้อาจจะส่งผลให้นักเรียนที่เข้าโปรแกรมมีความก้าวร้าวในข้อ 13 ลดลงอย่างมาก ในขณะที่กลุ่มควบคุมมีคะแนนในข้อนี้เพิ่มขึ้นจนเกือบมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .074$)

ส่วนในข้อ 18: ฉันรู้สึกว่าเป็นคนใจเย็น นักเรียนรู้สึกว่าคุณเป็นคนใจเย็นขึ้นอาจขึ้นอยู่กับหลายกิจกรรมในโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่ม อย่างแรกคือการบ้านที่ให้นักเรียนลองคิดถึงข้อดีที่เอื้อให้เป็นคนใส่ใจผู้อื่น และข้อเสียที่เป็นอุปสรรคในการที่จะเป็นคนใส่ใจฟังเรื่องราวหรือทำสิ่งดี ๆ ให้กับคนอื่น ๆ ในข้อนี้ทำให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความใจร้อนโกรธง่าย (ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ตอบว่าตัวเองใจร้อนและโกรธง่าย) นอกจากนี้ยังให้นักเรียนตระหนักว่าความรู้สึกโกรธ เกิดขึ้นมีอันตรายอย่างไรบ้าง แล้วเราจะจัดการกับความรู้สึกไม่ดีที่เกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งนักเรียนให้คำตอบว่าควรจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์แบบที่เคย ๆ ทำกันมา นอกจากนี้พยายามเข้าใจบุคคลอื่นถึงสาเหตุที่เขาทำกวนให้โกรธ โดยใช้วิธีของบทบาทสมมติในการที่จะให้นักเรียนเข้าใจบุคคลอื่นมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นส่วนช่วยให้นักเรียนใจเย็นมากขึ้น

ส่วนในข้อ 7: ฉันถูกถามหรือข่มขู่ผู้อื่นที่ฉันรู้จัก ในข้อนี้กลุ่มควบคุมก็เพิ่มขึ้นอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนความก้าวร้าวในข้อนี้เพิ่มไม่ว่าเข้าร่วมโปรแกรมหรือไม่เข้าร่วมโปรแกรมก็ตาม ความก้าวร้าวของนักเรียนในข้อนี้ที่เพิ่มขึ้นน่าจะเกิดจากนักเรียนเริ่มได้ตอบด้วยความก้าวร้าวมากขึ้นเนื่องจากนักเรียนเข้าสู่วัยรุ่นเต็มตัว สภาพห้องเรียนที่นักเรียนต้องปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนจำนวนมาก ความก้าวร้าวที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากการข่มขู่ของกันและกัน ทำให้บางคนต้องใช้ความก้าวร้าวในข้อนี้เพื่อปกป้องตัวเอง

นอกจากนี้คะแนนเฉลี่ยรายข้อ (ข้อที่ 25-33) ของความก้าวร้าวด้านความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่นของนักเรียนที่เข้าโปรแกรมลดลงเกือบทุกข้อ (คะแนนเฉลี่ยเท่าเดิม 1 ข้อ) แม้จะไม่มีข้อไหนมีนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม ด้วยเป็นเพราะโปรแกรมให้ตระหนักกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน หรือสังคมส่วนใหญ่ ทำให้คะแนนเฉลี่ยในหลายข้อลดลง โดย 3 ข้อที่ค่า p น้อยที่สุดคือ

ข้อ 31: บางครั้งฉันรู้สึกเหมือนว่าคนอื่น ๆ แอบหัวเราะเยาะฉันอยู่ ($p = .077$)

ข้อ 29: บางครั้งฉันรู้สึกไม่พอใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ($p = .082$)

ข้อ 33: เมื่อคนอื่นมาพูดฉันดีเป็นพิเศษ ฉันมักสงสัยว่าคน ๆ นั้นต้องการอะไรกันแน่ ($p = .101$)

ส่วนในกลุ่มควบคุมจากตารางที่ 67 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยรายข้อของแบบทดสอบความก้าวร้าวแล้ว ปรากฏว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้น 26 ข้อ เท่าเดิม 1 ข้อ และลดลง 11 ข้อ และเมื่อทดสอบด้วยค่า t (t test dependent) มี 9 ข้อที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยรายข้อ 8 ข้อ

เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีเพียง 1 ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวลดลง ข้อที่กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญคือ

ข้อ 1: บางครั้งฉันควบคุมตัวเองไม่ได้ทำให้ต้องทำร้ายผู้อื่น เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อ 2: ถ้ามีใครขู่หรือแหย่ฉันมาก ๆ ฉันก็จะชกต่อยหรือต่อยตีคน ๆ นั้น เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อ 4: ฉันต้องชกต่อยหรือต่อยตีกับใคร ๆ มากกว่านักเรียนคนอื่น เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อ 7: ฉันถูกคามหรือข่มขู่ผู้ที่ฉันรู้จัก เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อ 19: หากฉันรู้สึกอึดอัด ฉันจะแสดงความหงุดหงิดออกมาให้เห็น เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อ 22: บางครั้งฉันโมโหโดยไม่รู้สาเหตุแน่ชัด เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อ 35: ฉันใช้วิธีการขู่ที่จะหยุดหรือตัดความสัมพันธ์เพื่อทำร้ายความรู้สึกของคนอื่นหรือเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตัวเองต้องการ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อ 37: หากฉันไม่ชอบใคร ฉันจะใช้ความพยายามที่จะไม่ให้เพื่อนคนอื่นไปยุ่งกับคน ๆ นั้น เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนข้อที่คะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวลดลงคือข้อ 11: ฉันไม่เห็นด้วยกับเพื่อน ฉันจะบอกกับเขาตรง ๆ ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแล้ว คะแนนความก้าวร้าวรายข้อที่เพิ่มขึ้นของนักเรียนกลุ่มควบคุมมีจำนวนมากกว่า โดยนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรายข้อเพิ่ม 26 ข้อ ในขณะที่นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยรายข้อเพิ่มขึ้น 15 ข้อ และมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรายข้อลดลง 21 ข้อ ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยรายข้อลดลงเพียง 11 ข้อ และเมื่อพิจารณาโดยใช้ค่าที คะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรายข้อที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของกลุ่มควบคุมมีมากถึง 8 ข้อ โดยในข้อ 1, 19, และข้อ 22 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 กล่าวคือเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในขณะที่กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรายข้อเพิ่มขึ้นเพียงข้อเดียว

จึงอาจจะกล่าวได้ว่าสรุปได้ว่าโปรแกรมการให้การศึกษากลุ่มในการพัฒนาจริยธรรม โดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมมีส่วนช่วยให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เข้าโปรแกรมสามารถควบคุมพฤติกรรมความก้าวร้าวของตนเอง และมีความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่นน้อยลง

- การประเมินตัวเองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับการประเมินนักเรียนกลุ่มทดลองโดยผู้ปกครองที่ใกล้ชิด

ตารางที่ 44

ค่าเฉลี่ยของคะแนนเฉลี่ยความก้าวร้าวรวมและด้านต่าง ๆ ที่ประเมินด้วยตัวนักเรียนเองและประเมินโดยผู้ปกครองในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ความก้าวร้าว:	ประเมินโดยนักเรียนเอง		ประเมินโดยผู้ปกครองที่ใกล้ชิด	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
โดยรวม	2.55	2.49	2.39	2.20
ด้านการใช้กำลัง	2.18	2.27	1.98	1.68
ด้านการใช้วาจา	2.52	2.44	2.44	2.24
ด้านความโกรธ	2.76	2.76	2.82	2.75
ด้านความรู้สึกเป็นศัตรู	3.02	2.78	2.63	2.51
การใช้ความสัมพันธ์	2.10	2.19	1.84	1.81

จากตารางที่ 44 จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองที่ใกล้ชิดประเมินนักเรียนในกลุ่มทดลองมีความก้าวร้าวลดลงทั้งความก้าวร้าวรวมและความก้าวร้าวในด้านต่าง ๆ ความก้าวร้าวด้านต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองประเมินว่านักเรียนในกลุ่มทดลองคือความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังลดลงมากที่สุด รองมาคือความก้าวร้าวด้านวาจา ต่อมาจึงเป็นด้านความรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้อื่นที่นักเรียนก็ประเมินตัวเองว่ามีความก้าวร้าวด้านนี้ลดลงอย่างชัดเจน แล้วจึงเป็นด้านความโกรธและสุดท้ายคือด้านการใช้ความสัมพันธ์

จะเห็นได้ว่าการประเมินของผู้ปกครองนั้นไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกับการประเมินของนักเรียนในกลุ่มทดลองทั้งหมด โดยเฉพาะความก้าวร้าวด้านการใช้กำลัง นักเรียนประเมินตัวเองมีความก้าวร้าวเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผู้ปกครองประเมินว่ามีความก้าวร้าวด้านนี้ลดลงมากที่สุด

เมื่อครั้งที่นำแบบทดสอบความก้าวร้าวที่ใช้นี้ไปทดลองใช้กับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนวัดอินทราวาส จำนวน 66 คน โดยให้นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสองห้องคือห้อง 6/1 และ 6/2 ทดลองทำแบบทดสอบ ทางโรงเรียนวัดอินทราวาสอนุญาตให้ทดลองใช้

แบบทดสอบนี้กับนักเรียนในห้อง 6/1 และห้อง 6/2 ด้วยเหตุว่าทางโรงเรียนต้องการเข้าใจในเรื่องความก้าวร้าวของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วย เพราะทางโรงเรียนมองว่านักเรียนในห้อง 6/1 ก้าวร้าวกว่านักเรียนในห้อง 6/2 ปรากฏว่าเมื่อผลการลองการทดสอบออกมานักเรียนทั้งสองห้องไม่ได้มีความก้าวร้าวรวมแตกต่างกันอย่างชัดเจน (ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก) โดยห้อง 6/1 คะแนนความก้าวร้าวเฉลี่ยอยู่ที่ 3.04 ในขณะที่ห้อง 6/2 มีคะแนนความก้าวร้าวเฉลี่ยอยู่ที่ 2.96 แต่ที่ทางโรงเรียนมองนักเรียนในห้อง 6/1 ก้าวร้าวมากกว่านั้นเป็นเพราะมีความก้าวร้าวด้านการใช้กำลัง ด้านวาจาและการใช้ความสัมพันธ์สูงกว่า ในขณะที่ห้อง 6/2 นั้นมีความก้าวร้าวด้านความโกรธสูงกว่าและความเป็นศัตรูสูงเกือบเท่ากัน นั่นหมายความว่าความก้าวร้าวด้านการใช้กำลัง ด้านวาจา และการใช้ความสัมพันธ์ เป็นความก้าวร้าวที่แสดงออกและคนอื่น ๆ สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน

อาจารย์จตุรนต์ เพ็ญสุวรรณ อาจารย์โรงเรียนปากเกร็ดเป็นอาจารย์ผู้สอนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้งสามห้องและเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในห้อง 1/7 ก็ได้บอกว่่านักเรียนห้อง 1/7 ที่ใช้เป็นกลุ่มควบคุมนั้นมีความก้าวร้าวมากกว่านักเรียนห้อง 1/2 และ 1/4 ที่ใช้เป็นกลุ่มทดลอง แต่เมื่อทำแบบทดสอบออกมาแล้วนักเรียนในกลุ่มควบคุมมีความก้าวร้าวด้านการใช้กำลัง ด้านวาจาและการใช้ความสัมพันธ์สูงกว่า ในขณะที่นักเรียนในกลุ่มทดลองนั้นมีความก้าวร้าวด้านความโกรธและความรู้สึกเป็นศัตรูสูงกว่า นั่นคือคนอื่น ๆ สามารถสังเกตความก้าวร้าวจากสิ่งที่เด็กแสดงออกทางด้านการใช้กำลัง ด้านวาจาและการใช้ความสัมพันธ์มากกว่า ส่วนความก้าวร้าวด้านความโกรธและความรู้สึกเป็นศัตรูจะเป็นความก้าวร้าวที่ไม่อาจสังเกตเห็นได้ชัดเจน โดยส่วนหนึ่งอาจจะแสดงในลักษณะของความก้าวร้าวทางอ้อมหรือความก้าวร้าวในลักษณะที่ปฏิเสธที่จะทำตามหรือให้ความร่วมมือ (passive aggression) (Buss, 1973, น.430)

ในคำอธิบายแบบทดสอบความก้าวร้าว (The Aggression Questionnaire) ของอาร์โนลด์ เฮช บัสและมาร์ค เพอร์รี่ (Arnold H. Buss & Mark Perry, 1992) ได้อธิบายว่าความก้าวร้าวด้านความโกรธและความรู้สึกเป็นศัตรุนั้นเป็นด้านสิ่งที่เพาะให้เกิดความก้าวร้าวทั้งทางตรง (คือความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังและวาจา) และทางอ้อม (alternative aggression) คือความก้าวร้าวที่ไม่ได้กระทำโดยตรงกับเหยื่อ แต่จะใช้การนินทา กระจายข่าวลือให้เกิดการไม่ยอมรับอีกฝ่าย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้อีกฝ่ายเสียความภูมิใจในตน เพื่อน ๆ หรือสถานะทางสังคม (Simmons, 2002, น.27)

อาร์โนลด์ เฮช บัสและมาร์ค เพอร์รี่ (Arnold H. Buss & Mark Perry, 1992) อธิบายต่อว่าเนื่องจากความก้าวร้าวทางอ้อมยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนและยังไม่มีเครื่องมือที่สามารถวัดได้ชัดเจน แบบทดสอบของเขาจึงใช้วิธีการวัดความโกรธและความรู้สึกเป็นศัตรูเพราะเป็น

ความคิดและความรู้สึกที่จะก่อให้เกิดความคิดและอารมณ์ในทางลบซึ่งก่อให้เกิดความต้องการที่จะทำลายล้างโดยจะแสดงออกเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวในทางใดทางหนึ่งต่อไป

ตารางที่ 45

สิ่งเร้าและอารมณ์ของพฤติกรรมก้าวร้าว

	สิ่งเร้า (Stimulus)	อารมณ์ (Emotion)	การ ตอบสนอง (Response)	ผลที่ตั้งใจให้เกิด (Reinforcer – Intent)
ความก้าวร้าวจาก ความโกรธ (Angry Aggression)	การถูกขู่ให้โกรธ: การถูกดูถูก ถูกจู่ โจม ถูกทำให้ รำคาญใจ ฯลฯ	โกรธ	ความ ก้าวร้าว	ทำให้เหยื่อได้รับ ความเสียหาย: เจ็บปวด ทุกข์ทรมาน ขัดเคืองใจ ฯลฯ
ใช้ความก้าวร้าว เป็นเครื่องมือ (Instrumental Aggression)	การแข่งขัน ซึ่งคิดชิง เด่น ทำให้ได้มาซึ่ง สิ่งที่ต้องการ	อาจจะมี ความ โกรธ หรือไม่มี	ความ ก้าวร้าว	ให้ได้ซึ่งผลที่ต้องการ : ชัยชนะ อาหาร เงิน สถานะทางสังคม ฯลฯ

(Buss, 1973, น. 430)

ตามทฤษฎีความก้าวร้าวของบัสนี้ได้แยกแยะให้เห็นว่าความก้าวร้าวจากความโกรธเกิดจากบุคคลตอบสนองกับสิ่งเร้าในทางลบ ทำให้เกิดอารมณ์โกรธ (Buss, 1973, 430) อย่างการที่นักเรียนกลุ่มทดลองรู้สึกว่าตัวเองโกรธง่ายเป็นเพราะนักเรียนมีความรู้สึกในทางลบกับสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่เข้ามา อย่างที่นักเรียนบางคนบอกว่าเมื่อก่อนไม่รู้สึกหงุดหงิดกับการที่ผู้ใหญ่วานให้ทำอะไร แต่ในช่วงระยะที่ผ่านมารู้สึกหงุดหงิดง่ายขึ้น ทำให้แสดงปฏิกิริยาออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ส่วนการใช้ความก้าวร้าวเป็นเครื่องมือเกิดจากความรู้สึกไม่พึงพอใจของบุคคลทำให้มีความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่น โดยอาจจะมีความโกรธหรือไม่ก็ได้ การกระทำนั้นทำไปเพื่อให้ได้ซึ่งสิ่งที่ตัวเองต้องการ (Buss, 1973, น.431)

ดังนั้นความก้าวร้าวจากการรับรู้ของคนอื่น จึงไม่เหมือนกับการความก้าวร้าวที่บุคคลนั้นประเมินเอง เพราะสิ่งที่ผู้อื่นสังเกตได้นั้นคือความก้าวร้าวที่บุคคลแสดงออกมาแล้ว อย่างเช่นความก้าวร้าวโดยการใช้กำลังและการทางวาจา ความก้าวร้าวด้านอื่น ๆ อย่างความ

โกรธและความรู้สึกเป็นศัตรูจะต้องใช้การสังเกต ตัวอย่างเช่น นักเรียนหญิงคนหนึ่งเล่าว่าทุกครั้งที่แม่เรียกเธอให้ขนมอบให้น้อง เธอจะรู้สึกไม่พอใจในใจแม้เธอจะเดินไปขนมอบให้น้องก็ตาม แต่หลังจากเข้ากลุ่มได้ประมาณ 4 ครั้งเมื่อถามนักเรียนทั้งหมดว่าได้อะไรบ้างจากการเข้าร่วมกลุ่ม นักเรียนหญิงคนนั้นตอบว่าขณะนี้ที่แม่เรียกเธอไปขนมอบ ความรู้สึกไม่พอใจในใจไม่มีแล้ว เธอเต็มใจที่จะขนมอบให้น้อง ความโกรธความหงุดหงิดในใจของบุคคลเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ยาก ดังนั้นในการทดลองแม้นักเรียนกลุ่มทดลองจะรู้สึกว่าความก้าวร้าวด้านความเป็นศัตรูของตนนั้นเปลี่ยนแปลง เพียงแค่ระยะเวลาเพียง 1 เดือนอาจเป็นระยะเวลาที่ผู้ปกครองยังไม่สังเกตเห็น สิ่งที่ผู้ปกครองสังเกตเห็นคือความก้าวร้าวด้านการใช้กำลังและทางวาจามากกว่า จึงน่าจะเป็นสาเหตุให้การประเมินของผู้ปกครองและนักเรียนไม่ได้ไปในทิศทางเดียวกัน

อีกประเด็นหนึ่งคือจากการบ้านนักเรียนเขียนส่งมา นักเรียนดูเหมือนจะให้ความสำคัญกับบุคคลในครอบครัว และในโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มได้พูดถึงประเด็นของครอบครัวด้วย เป็นไปได้ที่นักเรียนกลุ่มทดลองจะแสดงความก้าวร้าวที่บ้านและที่โรงเรียนแตกต่างกัน แม้นักเรียนกลุ่มทดลองจะให้ความสำคัญกับเพื่อน ๆ แต่ก็ดูเหมือนว่าในห้องเรียนที่มีนักเรียน 55 คน นักเรียนจะต้องอยู่ร่วมกับทั้งมิตรและศัตรูในแต่ละวัน หลังจากที่เล่นเกม “ชักกะเย่อ” เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้การรักษาสัมพันธภาพกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีนักเรียนคนหนึ่งพูดอย่างรู้สึกเห็นใจเห็นว่าเธอมีเชือกที่ผูกตัวเธอเวลาอยู่ในห้องถึง 55 เส้น ดูเหมือนจะเป็นงานหนักสำหรับเธอ เพราะแต่ละคนก็แต่ละอย่าง และยิ่งเมื่อพูดถึงการทำร้ายกันในห้อง นักเรียนชายคนหนึ่งเล่าว่าคนตัวเล็กอย่างเขามักจะโดนแกล้งโดยเพื่อนชายหลาย ๆ คนจะรุมเขาโดยจับแขนขาไว้แต่ละด้านและชกต่อยเขา เขาต้องพยายามดิ้นให้หลุดให้ได้ เรื่องมักจะลงเอยด้วยการร้องไห้และเพื่อน ๆ จะมารุมขอโทษเพื่อไม่ให้เขาเอาเรื่องราว เหตุการณ์แบบนี้ไม่ได้เกิดขึ้นครั้งเดียว และไม่ได้เกิดกับตัวเขาคนเดียว เกิดกับนักเรียนชายที่ตัวเล็กอีกหลาย ๆ คน นักเรียนหญิงหลายคนก็พูดถึงความก้าวร้าวที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เช่น การแสดงออกซึ่งความเกลียดชังกันแบบต่อหน้าต่อตา ความก้าวร้าวของเด็กนักเรียนชายที่ทำให้พวกเธอต้องคอยระวังตัวไปด้วยเพราะจะต้องโดนแหย่ให้โกรธด้วยประเด็นต่าง ๆ การล้อชื่อพ่อแม่ประจำจนบางครั้งนำมาซึ่งการชกต่อยกัน การเล่นพรรคเล่นพวกในห้องเรียนจากนักเรียนที่เป็นที่โปรดปรานของอาจารย์ ฯลฯ สำหรับนักเรียนหลายคน ห้องเรียนดูเหมือนจะเป็นที่พวกเขาต้องเผชิญกับความก้าวร้าว และตามมาด้วยความโกรธและลงเอยด้วยการแสดงความก้าวร้าวตอบโต้ซึ่งกันและกันซึ่งเรียกว่า Retaliatory Aggression (ความก้าวร้าวที่เกิดจากการขู่ข่มของอีกฝ่ายหนึ่ง) จึงเป็นไปได้มากที่นักเรียนกลุ่มตัวอย่างแสดงพฤติกรรมความก้าวร้าวที่บ้านและโรงเรียนแตกต่างกัน ด้วยสภาพห้องเรียนที่แออัด นำมาซึ่งความกดดันใน

การอยู่ร่วมกัน เป็นไปได้ว่าที่โรงเรียนนักเรียนจำเป็นต้องแสดงความก้าวร้าวเพื่อปกป้องตัวเอง ทำให้การประเมินของผู้ปกครองในการรับรู้ความก้าวร้าวของนักเรียนจึงแตกต่างจากการประเมินของตัวนักเรียนเอง

- การศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวร้าวของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษาพบว่าการทำกิจกรรมที่โรงเรียนหรือองค์กรอื่น ๆ และการศึกษาของมารดา มีผลต่อระดับความก้าวร้าวของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเข้าใจว่าการทำกิจกรรมที่โรงเรียนหรือองค์กรอื่น ๆ น่าจะมีความสัมพันธ์กับระดับความก้าวร้าว โดยยิ่งนักเรียนทำกิจกรรมที่โรงเรียนหรือองค์กรอื่น ๆ มากเท่าไร นักเรียนมีความน่าจะเป็นที่จะก้าวร้าวมากขึ้น จากการที่ได้พูดคุยกับนักเรียน ได้พบว่านักเรียนต้องทำกิจกรรมต่าง ๆ มากมายทั้งงานบ้าน กิจกรรมที่โรงเรียน รวมทั้งการเรียนพิเศษ ซึ่งพบว่าบางคนเรียนพิเศษถึง 3 วันต่อสัปดาห์ รวมทั้งพ่อแม่อยากให้ทำกิจกรรมอื่น ๆ เพิ่มอีก เช่น วาดรูป เรียนนาฏศิลป์ ฯลฯ จึงเป็นไปได้ว่ายิ่งนักเรียนทำกิจกรรมที่โรงเรียนเพิ่มมากเท่าไร ภาระที่เพิ่มมากขึ้นทำให้นักเรียนต้องรีบเร่งในการทำสิ่งต่าง ๆ กลายเป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียนมีความก้าวร้าวมากขึ้น อาจเป็นไปได้ว่ากิจกรรมที่นักเรียนเลือกทำที่โรงเรียนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันด้วยส่วนหนึ่ง เช่นการแข่งขันกีฬา การประกวดในโครงการต่าง ๆ ตามทฤษฎีความก้าวร้าวของบัส (Buss) การแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการนั้นเป็นการให้ความก้าวร้าวเป็นเครื่องมือ (Buss, 1973, น. 430) จึงเป็นไปได้ที่นักเรียนที่ทำกิจกรรมที่โรงเรียนโดยหวังผลที่จะได้ซึ่งชัยชนะ ชื่อเสียง หรือบางสิ่งบางอย่างมากเกินไปจะเป็นสาเหตุของความก้าวร้าวในตัวนักเรียน

ส่วนในเรื่องการศึกษาของมารดานั้นพบว่านักเรียนที่มารดาจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีระดับความก้าวร้าวส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและมาก ในขณะที่นักเรียนที่มารดาจบการศึกษาระดับมัธยมและปริญญาตรีมีระดับความก้าวร้าวส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยที่สุดและน้อย เป็นไปได้มากที่การศึกษาของการมารดา มีผลต่อความก้าวร้าวของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพราะจากการพูดคุยกับนักเรียนกลุ่มทดลอง พบว่าบิดาของนักเรียนมักมีความจำเป็นที่ต้องทำงานต่างจังหวัดหรือแยกกันอยู่กับมารดาซึ่งสูงถึง 30% จึงเป็นไปได้ว่านักเรียนส่วนใหญ่จะมีความใกล้ชิดกับมารดามากกว่าบิดา โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงมากกว่าชาย จึงเป็นไปได้ว่านักเรียนหญิงจะมีความใกล้ชิดกับมารดามากกว่า จากครอบครัวของเด็กนักเรียนหญิงคนหนึ่งเล่าว่าพ่อกับแม่เธอจำเป็นต้องแยกกันทำงานเพื่อให้ครอบครัวอยู่รอด โดยเธอและแม่ต้องออกจากโรงงานเล็ก ๆ ของพ่อมาเปิดร้านวิดีโอเพื่อหารายได้อีกทางหนึ่งที่ชายเป็นคนช่วยพ่ออยู่ที่โรงงาน เธอต้องช่วยแม่ที่ร้านวิดีโอ วันเสาร์อาทิตย์ถึงจะได้มีโอกาสพื่อน้ำกัน

งานวิจัยของชนิตา อูรีรักษ์ (2528) ซึ่งได้ศึกษาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับ พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กที่นอนพักรักษาตัว ณ ดิक्ผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลเด็ก ผลวิจัยส่วน หนึ่งสรุปว่าพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กมีผลมาจากลักษณะโครงสร้างของครอบครัว โดยกล่าว ว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่อยู่ในชั้นแรงงานมีแนวโน้มที่ก้าวร้าวมากกว่า เมื่อพิจารณา โครงสร้างของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจะเห็นได้ว่าในครอบครัวที่มารดามีการศึกษาระดับประถม ซึ่งมีจำนวน 13 คน มารดาที่มีการศึกษาระดับประถม บิดาก็จะมีระดับการศึกษาใกล้เคียงกัน หรือสูงกว่าเพียงเล็กน้อย มีบิดาเพียง 1 คนเท่านั้นที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนที่เหลือ บิดามีระดับประถมเหมือนกัน 3 คน มารดา 4 คน และมารดา 5 คน นอกจากนี้มารดา ที่จบการศึกษาระดับประถมส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย 6 คน รับจ้าง 4 คน เป็นแม่บ้าน 2 คน และ 1 คนประกอบธุรกิจส่วนตัว จะเห็นได้ว่าในครอบครัวที่มารดาจบการศึกษาระดับ ประถมศึกษาก็จะมีลักษณะโครงสร้างของครอบครัวที่ทำการค้าขายหรือรับจ้าง ด้วยสภาพที่ กดดันทางเศรษฐกิจของครอบครัวอาจส่งผลให้คนในบ้านมีความก้าวร้าวได้

จึงเป็นไปได้มากกว่าการศึกษาของมารดานั้นมีผลต่อความก้าวร้าวของเด็กนักเรียน มารดาศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากในปัจจุบันที่ทั้งบิดามารดาต้องแยกย้ายประกอบอาชีพเพื่อให้ ครอบครัวอยู่รอด นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ใกล้ชิดมารดามากกว่า เป็นเหตุให้การศึกษาของมารดา ซึ่งมีความใกล้ชิดกับนักเรียนมีผลต่อความก้าวร้าวของนักเรียน นอกจากนี้ครอบครัวที่มารดา จบการศึกษาระดับประถมก็จะมีลักษณะโครงสร้างของครอบครัวที่ทำการค้าขายหรือรับจ้าง ซึ่งจากการศึกษาได้กล่าวไว้ว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่อยู่ในชั้นแรงงานมีแนวโน้มที่ก้าวร้าว มากกว่า

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. จำนวนผู้เข้าร่วมการให้การปรึกษากลุ่มในแต่ละกลุ่มมากเกินไป: การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ในช่วงต้นมีนักเรียน 24 คนที่สมัครเข้าโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนา จริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วย ระยะเวลาที่จำกัดเนื่องจากเวลาที่ผู้วิจัยเริ่มโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2549 และจำเป็นต้องให้เสร็จภายในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549 ด้วยเหตุว่าโรงเรียนจะ ทำการสอบปิดภาคเรียนวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ด้วยจำนวนนักเรียนที่สมัครมีมากผู้วิจัยต้องการ แบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม แต่เมื่อคำนวณระยะเวลาในการให้การปรึกษากลุ่มแล้ว ระยะเวลาไม่ เพียงพอเพราะทุกกลุ่มจะต้องเข้าโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่ม 8 ครั้ง เมื่อให้การ ปรึกษากลุ่มในครั้งแรกปรากฏว่ามีนักเรียนเข้ากลุ่ม 21 คน ผู้วิจัยจึงได้แบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่มโดย กลุ่มที่หนึ่งเข้าโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มวันจันทร์และพุธมีจำนวน 11 คน และกลุ่ม

ที่สองวันอังคารและพฤหัสบดีมีจำนวน 10 คน อย่างไรก็ตามทรอตเซอร์ (Trotzer) ได้กล่าวไว้ว่าควรมีการจำกัดสมาชิกในกลุ่มไว้ไม่เกิน 10 คน เพราะว่าหากกลุ่มมีขนาดใหญ่กว่านี้สมาชิกบางคนอาจจะไม่ได้รับความสนใจหรือมีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างเต็มที่ และสมาชิกที่เป็นเด็กควรจะมีขนาด 4-6 คน (ไพรัตน์ รุจิรานพงศ์, 2548, น.30) ด้วยผู้วิจัยขาดประสบการณ์การให้การปรึกษาแบบกลุ่มกับนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น จึงยังปล่อยให้กลุ่มมีขนาด 10-11 คน จนนักเรียนในกลุ่มที่หนึ่งอีกหนึ่งคนขอถอนตัว ทำให้เหลือนักเรียนกลุ่มละ 10 คน อย่างไรก็ตามในขณะที่ให้การปรึกษากลุ่ม ผู้วิจัยรู้สึกว่ามีสมาชิกบางคนไม่ได้มีส่วนร่วมในกลุ่มได้อย่างเต็มที่ และเมื่อผลของการทำแบบทดสอบออกมาก็เป็นอย่างที่คุณวิจัยได้คิดไว้

จากตารางที่ 64 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) จะเห็นได้ว่าในกลุ่มการให้การปรึกษากลุ่มที่หนึ่งนักเรียนประเมินความก้าวร้าวรวมตัวเองลดลง 4 คน เท่าเดิม 1 คน อีก 5 คนนั้นประเมินคะแนนความก้าวร้าวรวมสูงขึ้น ส่วนในกลุ่มที่สองประเมินความก้าวร้าวรวมตัวเองลดลง 5 คน เท่าเดิม 1 คน อีก 4 คนนั้นประเมินคะแนนความก้าวร้าวรวมสูงขึ้น

จากตารางที่ 65 (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) จากการประเมินของผู้ปกครองที่ใกล้ชิดก็เช่นเดียวกันจะเห็นได้ว่าในกลุ่มที่หนึ่งผู้ปกครองประเมินความก้าวร้าวรวมของนักเรียนลดลง 7 คน อีก 3 คนนั้นผู้ปกครองประเมินคะแนนความก้าวร้าวรวมสูงขึ้น ส่วนในกลุ่มที่สองผู้ปกครองประเมินความก้าวร้าวรวมของนักเรียนลดลง 6 คน อีก 4 คนนั้นประเมินคะแนนความก้าวร้าวรวมสูงขึ้น

จะเห็นได้ว่าทั้งสองกลุ่มจากการประเมินของทั้งนักเรียนและผู้ปกครองจะมีนักเรียนบางคนที่มีคะแนนความก้าวร้าวสูงขึ้น อีกอย่างหนึ่งคือระยะเวลาในการทำกลุ่มเพียง 1 เดือน จำนวน 8 ครั้ง แกซดา (Gazda) ได้บอกไว้ว่าถ้าระยะเวลาของการทำกลุ่มน้อยอาจดังกลุ่มที่มีสมาชิกจำนวน 5-7 คนจะทำให้กลุ่มเกิดความเหนียวแน่นและมีโอกาสพัฒนาได้ แต่ถ้าเป็นกลุ่มที่มีระยะเวลาในการทำกลุ่มมากเช่น 6 เดือนหรือ 1 ปี จำนวนสมาชิกควรมี 7-10 คน (Gazda, 1984, น.152) ดังนั้นการให้การปรึกษากลุ่มสำหรับนักเรียนในวัยรุ่นตอนต้นที่มีระยะเวลาเพียง 1 เดือน กลุ่มจึงควรมีสมาชิกประมาณ 5-7 คนจึงจะเหมาะสมกว่าในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีกับสมาชิกที่เข้ากลุ่มทั้งหมด

2. แบบทดสอบความก้าวร้าว (Aggression Questionnaire) กำหนดให้ตรวจสอบพฤติกรรมก้าวร้าวที่มีในระยะ 3 เดือน: ข้อคำถามของแบบทดสอบความก้าวร้าวนี้ใช้สำหรับตรวจสอบพฤติกรรมในระยะ 3 เดือน แต่เมื่อนำมาใช้ในการประเมินในระยะหลังการทดลองจึงเว้นระยะเพียง 1 เดือนหลังจากสิ้นสุดโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่ม จึงจำเป็นต้องให้นักเรียนสำรวจพฤติกรรมในช่วง 1 เดือนนั้นเท่านั้น แม้นักเรียนบางคนจะแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากสมุดบันทึกความดีที่นักเรียนส่งมา ซึ่งได้กำหนดให้นักเรียนเขียนความดีที่ได้

เรียนรู้ใหม่ด้วยปากกาสีแดง สมุดของนักเรียนส่วนใหญ่จะมีปากกาสีแดงเขียนส่วนหนึ่งประมาณ 30-50% แต่เมื่อให้นักเรียนทำแบบทดสอบ หลายคนกลับประเมินตัวเองให้มีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าการเว้นระยะเพียงเดือนเดียวอาจจะไม่พอสำหรับการทำการประเมินระยะหลังการทดลอง ควรเว้นระยะ 3 เดือนให้นักเรียนได้สังเกตพฤติกรรมของตนได้ชัดเจนขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาในครั้งนี้มีเวลาจำกัดและต้องให้เป็นไปตามตารางเวลาที่โรงเรียนกำหนดไว้ วันที่ทำการประเมินระยะหลังการทดลองนั้นเป็นวันที่นักเรียนมาดูผลสอบซึ่งหากไม่ได้ทำในวันนั้นนักเรียนก็จะแยกย้ายปิดเทอมไป

3. ควรให้นักเรียนทำแบบทดสอบความก้าวหน้าในระยะติดตามผล: การวิจัยในครั้งนี้มีการทดสอบนักเรียนในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลองเท่านั้น แม้ในระยะหลังการทดลองก็ยังเป็นช่วงที่นักเรียนปิดเทอมแล้วแต่ว่าเป็นวันดูผลสอบจึงสามารถให้นักเรียนทั้งหมดได้ ทำให้ไม่มีโอกาสติดตามผลว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนั้นมีลักษณะถาวรอย่างไร

4. การศึกษาครั้งนี้มีการควบคุมตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นวัยรุ่นตอนต้น ดังนั้นจึงไม่อาจสรุปได้ว่าโปรแกรมนี้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีความแตกต่างออกไปในด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปใช้

1. ควรคำนึงถึงความสนใจของสมาชิก: เรื่องของจริยธรรมนั้นไม่ได้อยู่ในความสนใจของนักเรียนในช่วงวัยรุ่นตอนต้น เมื่ออาจารย์ขอให้นักเรียนเข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยสมัครใจ ปรากฏว่านักเรียนที่สนใจส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง เมื่อถามนักเรียนชายคนหนึ่งถึงสาเหตุที่เข้าร่วม นักเรียนชายบอกว่าไม่เห็นนักเรียนชายคนอื่นเข้าร่วม จึงอยากช่วยเหลือ และเมื่อนักเรียนเหล่านี้ทำแบบประเมิน นักเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความก้าวหน้าน้อยอยู่แล้ว

ดังนั้นการนำโปรแกรมนี้ไปใช้ควรมีการปรับเปลี่ยนชื่อหัวเรื่อง เกมส์และชื่อเกมส์ตลอดจนการใช้คำพูดให้นักเรียนในวัยนี้สามารถเข้าใจได้ง่าย เกมส์สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น หลังจากที่ได้คุ้นเคยกับสมาชิกแล้ว ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนเพิ่มเกมส์เพื่อสมาชิกให้เข้าใจเรื่องที่จะสนทนาในแต่ละครั้งได้ง่ายขึ้น

2. ควรกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมเมื่อมีการสนทนาในประเด็นต่าง ๆ: หลายครั้งในการสนทนาโดยเฉพาะในพบกันครั้งแรก ๆ นักเรียนรู้สึกว่าการตอบคำถามเป็นภาระ นักเรียนหลายคนจะพยายามเถียงที่ไม่ตอบคำถาม เป็นสาเหตุให้ในกลุ่มมีบางคนที่ไม่ถามตอบเสมอและบางคนที่จะพูดเมื่อจำเป็นเท่านั้น

ดังนั้นควรทำความเข้าใจกับนักเรียนให้ชัดเจนตั้งแต่การพบกันในครั้งแรก เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจว่าการให้การปรึกษากลุ่มนั้นไม่เหมือนการเรียนการสอนตามปกติในชั้นเรียนที่ นักเรียนจะเป็นฝ่ายรับอยู่ตลอดเวลา แต่เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทุก ๆ ความคิดเห็นมีความหมายในการพูดคุยร่วมกัน

3. ควรมีการตรวจสอบการบรรลุเป้าหมายย่อยในแต่ละครั้ง: การดำเนินการให้การ ปรึกษากลุ่มสำหรับวัยรุ่นตอนต้นนั้น นักเรียนในวัยนี้จะคิดเร็วทำเร็ว กลุ่มจะดำเนินไป ก่อนข้างเร็ว ด้วยเหตุนี้ในแต่ละกิจกรรมหรือเกมส์ที่เล่น ผู้นำกลุ่มควรพยายามสอบถามถึง ความคิดและความรู้สึกของสมาชิกให้ชัดเจนว่าสมาชิกได้เรียนรู้ตามเป้าหมายย่อยที่ตั้งไว้ในแต่ละ ครั้งเพียงใด จะได้แก้ไขปรับปรุงได้ทันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของกลุ่มและเป้าหมาย เฉพาะของสมาชิกแต่ละคน

4. ควรให้สมาชิกได้มีโอกาสออกไปบริการชุมชนจริง ๆ อย่างที่สมาชิกสนใจ: เนื่องจาก เวลาที่จำกัดในการเข้าโปรแกรมในครั้งนี้จึงไม่ได้มีโอกาสให้สมาชิกออกไปบริการชุมชน จริง ๆ การใช้สมาชิกออกไปบริการชุมชนจริง ๆ นั้นจะทำให้สมาชิกเห็นผลของการอาทรผู้อื่น ด้วยตัวสมาชิกเอง ตัวนักเรียนเองก็ได้บอกว่าจะมีความสนใจที่จะออกไปบริการชุมชนแต่ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร

5. ควรให้สมาชิกได้มีโอกาสเรียนรู้ในการใช้สาธารณประโยชน์ร่วมกับผู้อื่น: ประเด็นนี้ ผู้วิจัยไม่ได้มีโอกาสใส่ไว้ในโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มในการวิจัยครั้งนี้ แต่ผู้วิจัยคิดว่า น่าจะเป็นประเด็นสำคัญที่จะให้สมาชิกได้ตระหนักว่าไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ถนน ห้องเรียน สนาม เด็กเล่น โรงอาหาร ห้องน้ำ ฯลฯ สมาชิกใช้ร่วมกับผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา แล้วสมาชิกเห็น ความสำคัญอย่างไรในการใช้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น แล้วบทบาทของสมาชิกจะทำอะไรได้บ้าง ในการใช้สาธารณประโยชน์ร่วมกับผู้อื่น

6. ผู้นำกลุ่มควรมีความรู้และเข้าใจในทฤษฎีต่าง ๆ: ผู้นำกลุ่มควรมีความรู้และเข้าใจใน ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของทั้งโคลบลเบิร์ก (Kohlberg) และกิลลิแกน (Gilligan) ได้ ฝึกฝนปฏิบัติในเรื่องการให้การปรึกษากลุ่ม การให้นักเรียนเข้าใจในสิทธิและบทบาทของ นักเรียนนั้น ผู้นำกลุ่มควรมีความรู้ในเรื่องของรู้จักสิทธิอันเหมาะสมของตน (self-assertiveness) อีกทั้งควรเข้าใจในเรื่องจิตวิทยาพัฒนาการสำหรับวัยรุ่นตอนต้นในการที่จะนำ โปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรม และความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมไปใช้ ผู้นำกลุ่มที่ขาดประสบการณ์จำเป็นต้องมี ผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษาระหว่างการดำเนินกลุ่มอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อ สมาชิกในกลุ่มและเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพของสมาชิกในกลุ่ม

7. ควรปรับเปลี่ยนเรื่องระยะเวลาและจำนวนครั้งในการทำกลุ่ม: เนื่องจากสมาชิกอยู่

ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นเวลาประมาณหนึ่งชั่วโมงเป็นระยะเวลาที่สมาชิกจะให้ความสนใจได้สูงสุด หากเกินกว่านั้นสมาชิกจะเกิดความเหนื่อยล้า แล้วเพิ่มจำนวนครั้งในการทำกลุ่มให้มากขึ้น โดยการพบกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อให้สมาชิกสามารถทบทวนสิ่งที่ได้รับในการเข้ากลุ่มแต่ละครั้งได้ชัดเจนขึ้น อาจจะใช้เวลา 3 เดือนในการเข้ากลุ่ม 12 ครั้ง

8. หลังจากโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มควรมีกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมให้นักเรียนทำและมีการเข้ากลุ่มอีกอย่างต่อเนื่อง: ควรคิดหากิจกรรมไม่ว่าการบริการชุมชนหรือมีการให้การปรึกษากลุ่มในแต่ละเดือนเพื่อทบทวนและการบอกเล่าความดีที่ทำ เพื่อให้ นักเรียนรู้สึกว่าคุณค่าที่ตัวเองทำนั้นได้รับการรับรู้จากผู้อื่น และจะได้เห็นแง่มุมความดีที่คนอื่น ๆ ทำด้วยทำให้กลุ่มสามารถช่วยกันพัฒนาลำดับขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. แบบทดสอบความก้าวร้าว: เนื่องจากแบบทดสอบความก้าวร้าวเป็นการสังเกตพฤติกรรมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ในระยะหลังการทดลองควรเว้นระยะเวลามากสักประมาณ 3 เดือนให้นักเรียนกลุ่มทดลองได้สังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป และควรทำในระยะติดตามผลด้วยเพื่อศึกษาว่าการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนเป็นไปอย่างถาวรหรือไม่อย่างไร

2. ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบความก้าวร้าวที่ประเมินโดยผู้ปกครอง: ควรมีการนำแบบทดสอบความก้าวร้าวที่ประเมินโดยผู้ปกครองไปทดลองใช้ก่อน (Try out) เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ก่อนนำไปใช้ เนื่องจากในการทำวิจัยจะไม่มีโอกาสได้เจอผู้ปกครองของนักเรียนเลย ต้องส่งผ่านทางนักเรียนตลอด ผู้วิจัยจะไม่มีโอกาสอธิบายรายละเอียดของแบบทดสอบให้ผู้ปกครอง ก่อนหน้านี้ได้มีการลองนำไปใช้บ้างแล้ว แต่นำไปใช้กับผู้ปกครองที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้นำมาปรับปรุงแบบทดสอบแล้ว แต่อย่างไรก็ตามมีความคิดเห็นว่าควรนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับผู้ปกครองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อน จะได้ปรับปรุงแบบทดสอบได้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรมีคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ท่านสังเกตเห็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของนักเรียนในปกครองของท่านหรือไม่ ถ้ามีโปรดยกตัวอย่าง ท่านพอใจกับพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนี้อย่างไรบ้าง

3. ควรมีการอธิบายโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มให้นักเรียนได้เข้าใจก่อน: เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีความเข้าใจการให้การปรึกษากลุ่ม ยังเข้าใจผิดว่าเป็นการเรียนการสอนทำให้นักเรียนหลายคนไม่ต้องการที่จะเข้าโปรแกรมนี้ นอกจากนี้การทำความเข้าใจ

เข้าใจในเบื้องต้นก่อนจะทำให้ให้นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจวัตถุประสงค์และเกิดความสนใจในการเข้ากลุ่ม นักเรียนที่สมัครใจในการเข้ากลุ่มอาจมีความหลากหลายมากกว่านี้

4. ควรที่จะมีผู้ช่วยการวิจัย: ในการรวบรวมข้อมูลของนักเรียน 40 คนนี้ รวมทั้งข้อมูลจากผู้ปกครองด้วยนั้น ควรที่จะมีผู้ช่วยการวิจัยด้วย เพื่อให้ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองเข้าใจวัตถุประสงค์การวิจัยตลอดจนโปรแกรมการให้การศึกษากลุ่มมากขึ้น แม้จะมีรายละเอียดในสัญญาระหว่างผู้วิจัยและสมาชิกที่เข้าร่วมการวิจัย และสัญญาระหว่างผู้วิจัยและผู้ปกครองของนักเรียนแล้ว แต่ดูเหมือนนักเรียนที่อยู่ในวัยรุ่นตอนต้นยังต้องการคำอธิบายที่ชัดเจนในแต่ละขั้นตอน นอกจากนั้นผู้ช่วยการวิจัยจะสามารถช่วยประสานงานในการเข้ากลุ่มของนักเรียนด้วย เนื่องจากนักเรียนมักจะลืมเวลาในการเข้ากลุ่มบ้าง ลืมวันที่ตัวเองต้องเข้ากลุ่มบ้าง ฯลฯ

5. ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่น: ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นตอนต้นในชั้นการศึกษาอื่น ๆ เช่น นักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อดูว่าโปรแกรมการให้การศึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาหารที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่นตอนต้นในระดับชั้นการศึกษาใดมากที่สุด

6. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนรวมทั้งวัยรุ่นตอนต้นที่ไม่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียน: นักเรียนต่างกลุ่มกันก็มีพฤติกรรมความก้าวร้าวแตกต่างกัน จึงควรศึกษาว่าโปรแกรมการให้การศึกษาแบบกลุ่มในการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาหารที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมมีผลในการลดความก้าวร้าวในวัยรุ่นตอนต้นกลุ่มใดมากที่สุด

7. ควรมีการติดตามผลของการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อดูพัฒนาการทางจริยธรรมของสมาชิกและระดับความก้าวร้าวในด้านต่าง ๆ: นอกจากระยะหลังการทดลองแล้ว ควรมีการติดตามผลทุก 3 เดือนเพื่อดูผลของการเปลี่ยนแปลงเดิม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องทำมากมายไม่ว่าจะเป็นการเรียนในหลักสูตรหรือการเรียนพิเศษเพิ่มเติมเนื่องจากสภาพการแข่งขันในปัจจุบัน เป็นเหตุให้นักเรียนเพิ่มความก้าวร้าวขึ้น ดังนั้นเพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาจริยธรรมตามลำดับขั้นกฎเกณฑ์ (Conventional Morality) คือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและสามารถดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบของสังคม โดยให้นักเรียนเปลี่ยนจากการยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางมาเป็นการรับผิดชอบต่อผู้อื่น ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางดังต่อไปนี้

1. ผู้ปกครองและอาจารย์ควรใส่ใจในการทำควมดีของนักเรียนคือเมื่อนักเรียนรู้จักแสดงความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่น รักษากฎระเบียบต่าง ๆ และรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น: ผู้ปกครองและอาจารย์มีบทบาทสำคัญในการเสริมแรงในการให้นักเรียนทำความดี ผู้ปกครองและอาจารย์ผู้สอนหลายท่านไม่ทันได้ตระหนักในเรื่องนี้ ดังนั้นในการที่จะให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ใส่ใจบุคคลอื่นและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นนั้น ทั้งผู้ปกครองและอาจารย์ควรที่กล่าวชมหรือให้ความสนใจเมื่อนักเรียนทำความดีในแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำเล็ก ๆ หรือเรื่องที่ส่งผลต่อคนกลุ่มใหญ่ โดยเฉพาะในช่วงเช้าแถวตอนเช้า การที่จะให้ผู้ปกครองและอาจารย์เกิดความเข้าใจในประเด็นเหล่านี้ อาจจะมีการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและอาจารย์ โดยให้หัวข้ออภิปรายที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นทั้งผู้ปกครองและอาจารย์สนใจที่จะเข้าร่วม

2. โรงเรียนควรมีกิจกรรมที่นักเรียนได้มีโอกาสได้ออกไปบริการชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตามความสนใจของนักเรียน: นักเรียนหลายคนมีความสนใจในการออกไปบริการชุมชนแต่ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร บางคนสนใจปลูกต้นไม้ บางคนสนใจที่จะเล่นกับเด็กกำพร้า บางคนสนใจกลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ โรงเรียนควรเปิดชมรมต่าง ๆ ที่จะเป็นสื่อให้นักเรียนออกไปบริการชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น ชมรมรักสะอาด ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ ชมรมช่วยเหลือเด็กกำพร้า ชมรมช่วยเหลือเด็กพิการทางสมอง ฯลฯ พร้อมทั้งมีบอร์ดรายงานความเคลื่อนไหวการทำกิจกรรมของแต่ละชมรม

ในการตั้งชมรมอาจใช้วิธีของชุมชนที่ยุติธรรม (Just Community) ก็ได้ คือให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการตั้งกฎเกณฑ์ ตลอดจนกิจกรรมและระบบต่าง ๆ ในการดำเนินงานของชมรม โดยให้มีการพบปะกันทุกสัปดาห์ หรือสองสัปดาห์ เพื่อปรึกษาพูดคุยถึงการดำเนินงานของชมรม

3. ควรมีหน่วยจิตวิทยาส่วนกลางในการช่วยโรงเรียนแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน: ในโรงเรียนส่วนใหญ่จะมีนักเรียนส่วนหนึ่งมีพฤติกรรมก้าวร้าว และมักจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อนักเรียนอื่น ๆ เป็นเหตุให้นักเรียนส่วนใหญ่จะต้องมีพฤติกรรมก้าวร้าวตามไปด้วย เพื่อปกป้องตนเองหรือเพื่อแก้แค้นคืนกลับ (Retaliatory aggression) อาจารย์ทั้งหลายก็ไม่สามารถเข้าถึงนักเรียนพวกนี้ เนื่องจากนักเรียนเหล่านี้จะไม่ให้การร่วมมือใด ๆ เลย และเนื่องจากอาจารย์ผู้สอนทั้งหลายมีงานสอนและกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย จึงไม่สามารถใช้เวลาในการแก้ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ทางภาครัฐจึงน่าจะมีหน่วยจิตวิทยาในการช่วยโรงเรียนแก้ปัญหาความก้าวร้าวของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยหน่วยงานนี้จะช่วยเสริมสร้างทักษะให้อาจารย์ผู้สอนและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในการจัดการกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน นอกจากนี้

อาจารย์แนะแนวที่มีความรู้ทางด้านจิตวิทยาในโรงเรียนควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนด้วย โดยเข้ารับการอบรมจากหน่วยจิตวิทยาจากภาครัฐในการนำโปรแกรมการลดความก้าวร้าวต่าง ๆ ไปอบรมกับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

4. ควรมีหน่วยงานที่ช่วยผู้ปกครองเพิ่มทักษะในการเลี้ยงดูบุตร: พฤติกรรมของเด็กและวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไปด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ และยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ผิดจากช่วงเวลาที่ผู้ปกครองเติบโตมา ปัญหาของพฤติกรรมเด็กหลายอย่างที่ผู้ปกครองหนักใจแต่ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรดี เช่น ลูกติดเกม ลูกติดคอมพิวเตอร์ ลูกไม่กลับบ้านเพราะติดเพื่อน ฯลฯ จึงมีหน่วยงานจิตวิทยาที่แยกย่อยในชุมชนต่าง ๆ ออกช่วยให้คำแนะนำในการเลี้ยงดูบุตร พร้อมจัดการให้การปรึกษากลุ่มให้กับพ่อแม่ทั้งแบบที่พฤติกรรมของลูกมีปัญหาและไม่มีปัญหา เช่น การเลี้ยงลูกวัยรุ่น การพูดคุยเรื่องเพศสัมพันธ์กับลูกวัยรุ่น เมื่อลูกติดเกม ฯลฯ

5. ควรมีสวนย์การให้การปรึกษาทางโทรศัพท์ให้กับนักเรียนวัยรุ่น: นักเรียนบางคนพบกับปัญหาความก้าวร้าวที่บ้านไม่ว่าจะเป็น การทะเลาะเบาะแว้งระหว่างบุคคลในครอบครัว หรือความรุนแรงต่าง ๆ เมื่อพูดถึงครอบครัว นักเรียนหลายคนบอกว่าอยากให้ครอบครัวของตนมีความอ่อนโยนแก่กัน นักเรียนบางคนดูเหมือนต้องการความช่วยเหลือ แต่การที่นักเรียนอยู่ในกลุ่มเพื่อนจึงเป็นการยากที่จะปลื้มตัวออกมาคุยถึงปัญหาต่าง ๆ ของตัวเองหรือของครอบครัว จึงควรมีหน่วยงานที่จัดตั้งสวนย์การให้การปรึกษาทางโทรศัพท์ให้กับนักเรียนวัยรุ่นเหล่านี้

6. ควรมีหน่วยงานในการช่วยพัฒนาจริยธรรมเชิงจิตวิทยาให้กับนักเรียนในช่วงวัยรุ่น: ในสหรัฐอเมริกาจะมีหน่วยงานในการพัฒนาจริยธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่เป็นหน่วยงานที่ประสานงานในการให้ข้อมูลในการวิจัย จนถึงหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนต่าง ๆ ที่พัฒนาโปรแกรมต่าง ๆ ให้เยาวชนมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัย โดยอาจกำหนดว่าหากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เข้ามัธยมศึกษาได้ผ่านโปรแกรมพัฒนาจริยธรรมจากหน่วยงานที่รับรองจะได้รับการพิจารณาก่อน (ซึ่งคิดว่าวิธีการจับสลากสำหรับเด็กที่สอบเข้าศึกษาไม่ได้ในปัจจุบัน) ส่วนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็เช่นเดียวกันก่อนที่จะเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือระดับอาชีวศึกษา ตลอดจนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย

หากเป็นไปได้ควรที่จะบรรจุการพัฒนาจริยธรรมโดยให้ตระหนักถึงความยุติธรรมและความอาทรที่มีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมลงในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยหลักสูตรเน้นถึงประสบการณ์ของนักเรียนในช่วงเวลานั้น ๆ และช่วยนักเรียนได้รู้จักตัวเองดีขึ้น และพัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมได้

นอกจากนี้การพัฒนาจริยธรรมเพื่อลดความก้าวร้าว นั้นสามารถเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยที่

เราสามารถดูพัฒนาการด้านต่าง ๆ (เช่น ด้านการรู้คิด ด้านจริยธรรม) แล้วพัฒนาจริยธรรมให้เหมาะสมกับวัย อย่างที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ว่าช่วยกันทำลายล้างความเห็นแก่ตัวให้หมดไป โดยเห็นแก่ความถูกต้อง เห็นแก่ผู้อื่น และในสุดท้ายได้กล่าวไว้ว่า “เรามีเหตุผลอันเพียงพอแล้วที่จะจัดการศึกษาแม้เริ่มแต่อนุบาล” (พุทธทาสภิกขุ, 2548, น. 68-69) และหากพิจารณาตามขั้นพัฒนาการพฤติกรรมก้าวร้าวสู่การต่อต้านสังคมของชาฟเฟอร์ (Shaffer) (ภาพที่ 1 หน้า 40) พฤติกรรมที่ต่อต้านสังคมเกิดจากในช่วงวัยเด็กตอนต้นเด็กเริ่มไม่มีระเบียบ มีอคติ มีความรู้สึกเป็นศัตรูกับผู้อื่น (รู้สึกแบ่งเขาแบ่งเรา ไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น) และไม่อาจยับยั้งตัวเองได้ (Shaffer, 2002, น. 500) ดังนั้นการพัฒนาจริยธรรมในวัยเด็กจึงเป็นเรื่องสำคัญโดยอาจเน้นให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อตนเองและเริ่มสังเกตสิ่งแวดล้อม ให้ตระหนักว่าเราต่างเกิดมาแตกต่างกันให้สังเกตจากสิ่งที่เด็กพอเห็นได้ด้วยตัวเอง และที่สำคัญควรหา กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เด็กสามารถยับยั้งตัวเองได้และสนใจสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเอง

7. สภาพห้องเรียนที่จะทำให้นักเรียนแสดงความก้าวร้าวต่อกันได้น้อยลง: เนื่องจากนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นซึ่งมีความหุนหันุนใจและโกรธง่ายอยู่แล้ว สภาพห้องเรียนควรไม่แออัดจนเกินไป อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้สอนอื่น ๆ ควรให้ความสนใจใกล้ชิดกับนักเรียนทุก ๆ คนและเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน นักเรียนในวัยนี้ต้องการความสนใจจากบุคคลรอบข้าง การที่อาจารย์ปฏิบัติกับนักเรียนคนใดเป็นพิเศษ นักเรียนจะมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่เป็นธรรม